

NuHu workshop önkormányzatoknak

„Most végre megértette, mire próbál rávilágítani Dumbledore. Olyasmi ez, gondolta, mint hogy behurcolják-e őt az arénába, ahol élethalál harcot kell vívnia, vagy emelt fővel, önszántából vonul be. Vannak talán, akik azt hiszik, hogy a két dolog között nincs lényeges különbség, de Dumbledore tudja - és én is tudom, meg a szüleim is tudták, gondolta fellángoló büszkeséggel, - hogy ezen a különbségen áll vagy bukik minden a világon.”

(Joanne Kathleen Rowling)

Talán az utolsó órában vagyunk, hogy elkezdjünk változtatni, önként, önszántunkból. Ha ezt nem tesszük meg, a körülmények fognak rákényszeríteni bennünket.

1. A kifogás: az emberek nem olyanok

Tudjuk, hogy a változásokat a fejekben kell elkezdni, a szemléletmódot, a normákat kell megváltoztatni.

Hogyan változnak a társadalmi normák?

Marilyn Mehlmann (Svédország) a '80-as években indította el az [Ökokörök](#) mozgalmát. Nem akarta azonnal megváltani a világot, de azt meg akarta tenni, amit a saját életében, a saját eszközeivel meg tud tenni. 6-7 barátjával összegyűltek és beszélgettek arról, hogy a saját háztartásukban hogyan tudnák csökkenteni az energia- és vízfelhasználást, hogyan kerülhetik el a vegyszerek használatát, hogyan juthatnak egészséges élelmiszerekhez, hogyan gazdálkodhatnak a pénzzel és hogyan csökkenthetik a szemét mennyiségét. Konkrét vállalásokat tettek és ezeket ki is próbálták a saját háztartásukban. Majd ezek a barátok elhívták a saját társaságukat és velük is megbeszélték ezeket a lépéseket. Végül is a 6-8 embertől kiindult kezdeményezés világméretűvé nőtte ki magát, ma már 20 országban működnek Ökokörök. Magyarországon a Tudatos Vásárlók Egyesülete szervezésében 2010 óta 750 háztartás vett részt a programban.

A résztvevő háztartások

- 24%-kal kevesebb élelmiszerhulladékot,
- 23%-kal kevesebb vegyes háztartási hulladékot termeltek,
- 15%-kal kevesebb villamos energiát,
- 31%-kal kevesebb földgázt és
- 13%-kal kevesebb vezetékes ivóvizet használtak, és
- 10%-kal kevesebb vegyszert tartottak otthonaikban, mint a programban való részvétel előtt.

A társadalmi norma – vagyis az, hogy hogyan viszonyulunk például a hulladékhöz – szintén változhat. Az általánosan elfogadott hozzáállás (az emberek 80 %-a így gondolkodik), hogy szelektálunk, hogy a szemetet nem az ároksparton tesszük el és nem is égetjük, vagy ássuk el a

kertben – akik így gondolkodnak cselekednek, azok a normakörön kívül vannak. De nem jellemző ránk, hogy már a vásárlásnál szelektálunk, hogy elkerülünk minden eldobós csomagolást. Azonban vannak olyan emberek, akik előállnak olyan javaslatokkal, mint például a Nulla Hulladék koncepció. Ők az úgynevezett Újítók, akik a megszokott és általánosan elfogadott normán már kívül esnek – de pozitív irányban. Az ő példájukat követni fogják azok, akik fogékonyak erre a témára és el fognak indulni az Újítók felé, őket pedig további emberek fogják követni, így a társadalmi norma is a pozitív irány felé mozdul.

Egy önkormányzat esetén is fontos, hogy legyenek olyan Újítók, akik megindítják ezeket a változásokat, akik – amellet, hogy polgármesterek, képviselők, környezetvédelmi referensek – magánemberként elkezdik a saját háztartásukban a hulladékcsökkentést. Csak a jó példa az, ami hitelessé tud tenni egy vezetőt, akit érdemes és lehet követni.

Második lépésként pedig a jó példát el lehet kezdeni alkalmazni a Polgármesteri Hivatalokban és az önkormányzati intézményekben.

Mit lehet tenni például a Polgármesteri Hivatalban?

- Papírhasználat csökkentése (kétoldalas használat, testületi, bizottsági anyagok elektronikus küldése) és újrapapír használata
- Szelektív gyűjtőedények kihelyezése, minél több frakcióra
- Komposztálás a Hivatal udvarán
- Elem helyett akkumulátor használata
- Nyomtatópatronok utántöltése
- Testületi üléseken PET palackos víz helyett kancsóban csapvíz és szódavíz, bolti pogácsa, aprósütemény helyett idénygyümölcs, stb.

2. Csak közösségben működik

De vajon mi tesz egy csoportot valódi közösséggé?

Csányi Vilmos Az emberi viselkedés című könyvében ír erről:

A valódi, jól működő közösség kritériumai:

Legyen közös ideológia, világnézet, történelem, „hiedelmek” - vagyis közös múlt
Legyenek közös „akciók”, programok, rendezvények – vagyis közös jelen
Legyenek közös célok, tervek, „konstrukciók” - vagyis közös jövő.

Csányi a közös konstrukciók alatt azt érti, hogy a közösség tagjai érezzék azt, hogy van beleszólásuk a döntésekbe, hogy van ráhatásuk arra, hogy a közös jövő hogyan alakuljon. Ha ez az élményük megvan, akkor alakulhat csak ki a hűség a közösség iránt. Ez a hűség pedig azt jelenti, hogy az egyéni érdekeiket hajlandóak a közösség érdekei alá, vagy mögé helyezni.

De hogyan valósítható meg ez a gyakorlatban?

Képviselői demokráciában élünk, a lakosoknak nem sok lehetőségük van érdemben befolyásolni a döntéseket. De az önkormányzatoknak lehetőségük van arra, hogy bizonyos területeken alkalmazzák a részvételi demokráciát, annak is egy nagyon praktikus és gyakorlatias módját, a részvételi költségvetést. [Magyarországon ezzel a Védegylet foglalkozik.](#)

A lényege röviden, hogy a település költségvetésének egy részéről (5-100%-ig) nem a képviselő-testület, hanem a lakosok döntenek.

Ha pl. van Környezetvédelmi Alap, annak a felhasználására fel lehet vetni ötleteket, majd egy többlépcsős, moderált vita során a lakosság döntheti el, hogy a felmerült lehetőségek közül végül is melyik valósuljon meg. Így egyrészt

- be lehet vonni a lakosságot már a döntéshozatalba, így a megvalósításban is aktívan részt fog venni, akkor is, ha nem azt a javaslatot támogatta.
- A vita során előjönnek azok a nehézségek, kockázatok, amikkel majd a megvalósításnál számolnunk kell,
- ugyanakkor a mellette szóló érvekben megtalálhatjuk ezekre a kockázatokra a válaszokat is
- mivel a vitába azok is sok energiát, időt fektetnek, akik nem lesznek a vita „győztesei”, de nem szeretnék, hogy ez a sok energia kárba vesszen, a nem győztes programok is előbb-utóbb meg fognak valósulni
- a tapasztalat az, hogy a „vesztes fél” akkor is részt vesz a „győztes” projekt megvalósításában, ha ő eredetileg azt nem támogatta, viszont magáénak érezheti, hiszen az ő munkája is benne van a végső programban, a befektetett energiát pedig nem akarja veszni hagyni (minimalizálni akarja a veszteségét).
(„Az elárverezett pénz esete”)

3. A jó vezető

A jó közösséghez jó vezető is kell. De mi tesz valakit jó vezetővé?

Cégeknél vizsgálták a cég, illetve a cégvezető sikerességének kritériumait. Azt találták, hogy a legfontosabb szempont az volt, hogy ...

„A jó vezető megtalálja a megfelelő embert a megfelelő pozícióra”

Ez egy önkormányzat esetében elég nehéz, hiszen nem a polgármester döntésén múlik a Képviselő-testület összetétele. Az azonban rajta múlik, hogy megtalálja-e, hogy mivel lehet a testület tagjait motiválni, mi az, amivel be tudja vonni őket is például a Nulla Hulladék Programba.

A második legfontosabb kritérium az volt, hogy ...

„A jó vezető meri áthágni a szabályokat.”

Ezzel nem akarok senkit arra biztatni, hogy szegje meg a törvényeket, de arra igen, hogy legyen mersze kipróbálni újdonságokat, legyen kreatív, találja meg azokat az utakat, ha kell kiskapukat, amiken keresztül tovább tud menni a célok felé. Vállalja fel az Újító szerepet akkor is, ha az lehetetlennek tűnik és kövesse azokat az Újítókat, akik már rá mertek lépni erre az útra.

4. Találjuk ki közösen!

A csoporttal egy települési komposztprogramot kezdtünk el megtervezni. Amit a tervezésnél ajánlottam kidolgozni:

1. MIT szeretnénk megvalósítani, milyen konkrét programelemei legyenek a programnak?
2. HOGYAN szeretnénk ezeket megvalósítani (konkrét lépések, ütemterv)

3. MIÉRT, mi célból szeretnénk megvalósítani? Rövid-, közép- és hosszú távú céljaink, elvárt eredmények, indikátorok
4. KIKKEL szeretnénk megvalósítani? Ki lesz a célcsoportunk és kiket vonunk be a megvalósításba?
5. Milyen kockázatokkal kell számolnunk és hogyan kívánjuk ezeket kezelni?
6. Költségvetés készítése

A tervezésnek többféle módja lehet (Probléma és célfa állítás, Logframe mátrix, worldcafe módszer, brainstorming, gondolattérkép, stb.), mi az ötletbörzét alkalmaztuk és bár arra nem volt elég az idő, hogy mind a hat pontot átbeszéljük, reményeim szerint születtek használható, megvalósítható ötletek.

Ami még felmerült a workshopon, de nem szorosan a témához tartozik:

A társadalmi normák változásánál említettem példaként, hogy ma a norma az eldobó pelenka, a környezettudatosabbak használhatják a mosható pelenkákat, de az igazán nulla hulladék megoldás a [pelenka nélkülség](#).

Az illegális személerakások kapcsán említettem Daniel Quinn Az én Izmaelem című könyvét, illetve az alábbi részletet:

"A törzsi észjárás szerint ostobaság olyan törvényt alkotni, amelyről tudjuk, hogy megszegik. Ha olyan törvényt alkotunk, amelyről tudjuk, hogy megszegik, az annyi, mint tönkretenni a törvény eszméjének jó hírét. Kiváló példa az olyan törvényre, amelyről tudjuk, hogy megszegik, a ne tégy valamit formában íródott parancsolat jellegű törvény. Mindegy, mi az a valami, amit nem szabad megtenni. Ne ölj, ne hazudj, ne paráználkodj, ne lopj, ne okozz fájdalmat - ezek mindegyike olyan törvény, amelyről tudjuk, hogy megszegik. Mivel a törzsi népek nem pazarolták az időt olyan törvényekre, amelyekről tudták, hogy megszegik őket, a törvénszegés nem volt probléma számukra. A törzsi törvény nem tiltotta meg a hibát, hanem pontosan meghatározta, hogy milyen módon lehet jóvátenni, úgyhogy az emberek örömmel engedelmeskedtek neki. A törvény valami jót tett nekik, miért szegnék meg?... A törzsi törvények nem jelentették ki: "Ilyen dolgoknak soha nem szabad megtörténniük", mert holtbiztos tényként tudták, hogy ilyen dolgok történni fognak. Inkább azt mondták: "Amikor ilyesmi történik, a következőt kell tenni, hogy a dolgok visszazökkenjenek a rendes kerékvágásba, már amennyire helyre lehet őket tenni."

Azzal kapcsolatban, hogy hogyan lehet a pedagógusoknak elkerülniük azt, hogy az állandó fegyelmezőssel menjen el az idő.

Ez a téma szintén az illegális hulladéklerakók kapcsán merült fel, amikor Sylvi elmondta, hogy nem tartja szerencsésnek azt, hogy kampányszerűen olyanokkal szedetjük össze a szemetet akik egyébként sem teszik azt ki az árokpartra és ezzel gyakorlatilag arra bátorítjuk a szemelődőket, hogy nyugodtan tegyék csak ki, majd valaki felszedi.

Én pedig elmondtam, hogy a gyerekeket sem túl szerencsés ebbe bevonni, azt viszont jó ötletnek tartanám, ha egy pedagógus vezetésével a gyerekek feladata lenne ezeknek az illegális lerakóknak a feltérképezése, GPS koordináták megadása, akár egy matematika óra keretében annak kiszámítása, hogy mekkora területen, mekkora térfogatú a szemét, stb.

Aki a segítségemre volt a komposztprogram tervezésénél: ifj. Mizsei László a [SZIKE Egyesülettől](#).
E-mail címe: loudman@freemail.hu

Egy jó példa: [Wekerle, a komposztbarát kerület](#)

Az előadáson említettem, hogy civilként a [Kisközösségi Programban](#) is részt veszek. Az NFFT

egyik tanulmányában, amiben a mi munkánk is benne van, számos jó példát találhatunk (nem csak hulladékos témakörben).

Végül hadd írjak le még egy ötletet, ami talán első olvasatra elég merésznek fog tűnni, de talán lesz majd olyan önkormányzat, amelyik lát benne fantáziát és megvalósítja.

A javaslat, ötlet lényege röviden az lenne, hogy

1. az önkormányzat bevezetne egy helyi, közösségi pénzt. A helyi pénz alkalmazása segítené a helyi gazdaság fejlődését, így támogatná a helyi termelőket, szolgáltatásokat, amik a hulladékcsökkentéshez hozzá tudnak járulni. Az elromlott gépet helyben megjavíttatom, nem kell újat vennem és kidobnom a régit. A zöldséget, gyümölcsöt, tojást, húst, mézet, stb. helyi termelőtől tudom megvásárolni, nem a nagyáruházba megyek agyoncsomagolt termékeket venni, stb.

(A helyi pénzekről a Humusz megbízásából a Kisközösségi Programban készült egy tanulmány, ezt érdemes elolvasni. Vagy ezt a rövidebb írást.)

2. ebben a helyi pénzben a település lakóinak Alapjövedelmet fizetne az önkormányzat. (Ez egy hosszabb film az Alapjövedelemről, ez egy rövid animációs film egy Brazil példáról, ez pedig egy tanulmány a LÉT-ről.) Ez nem egy feltétel nélküli alapjövedelem lenne, olyan feltételekhez lehetne kötni, hogy például legyen kifizetve a szemétszállítási díj, vagy legyen rendezett, tiszta a portája a családnak. Ha például a szemétszállítási díj havi 1200 Ft és egy család kapna a helyi pénzben mondjuk 120.000 Ft-nak megfelelő összeget, akkor nyilván megérné neki a szemétdíjat befizetni, ha pedig már befizette, akkor ki is teheti a szemetet a kukába, nem kell azt sem illegálisan lerakni, sem elégetni. A kapott alapjövedelemből meg tudná venni például az önkormányzati erdőből a tűzifát, így nem szorulna rá arra, hogy szeméttel, pozdorjával fűtsön. Mivel az alapjövedelemként kapott pénzét csak helyben tudja elkölteni, nem a nagyáruházba fog menni, hanem megkeresi a helyi termelőket, szolgáltatókat. Ha helyben nincs minden olyan áru, amire szüksége lenne – például azért, mert egy nagyvárosban, vagy egy budapesti kerületben vagyunk – akkor az önkormányzat működtethetne olyan boltot, piacot, ahol elfogadják ezt a helyi pénzt...

Én azt gondolom, hogy fontos lenne, hogy ne segélyként jelenjen meg ez az összeg, akkor sem, ha ennek vannak szociális vonatkozásai is, hanem egyfajta motivációként, közösségfejlesztő eszközként.

Megpróbáltam összefoglalni a Nulla Hulladékos konferencián tartott workshopot. [Az előadás prezentációja itt megtekinthető.](#)

Köszönöm a lehetőséget az aktív részvételt mindenkinek, remélem, hogy a jövőben is kapcsolatban tudunk maradni és meg tudjuk osztani egymással a saját jó gyakorlatainkat is.

Az elérhetőségeim:

Zagyva Gabriella
környezetvédelmi és pályázati referens
Alsónémedi Polgármesteri Hivatal

2351 Alsónémedi, Fő út 58.
tel: 29/337-101/11-es mellék
e-mail: zagyva.gabriella@alsonemedi.hu